

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Логіка»

Кафедра філософії права та юридичної логіки

Статус дисципліни: обов'язкова
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – Цивільна безпека (26)
Спеціальність – Правоохоронна діяльність (262)
Освітньо-професійна програма – Правоохоронна діяльність
Форми здобуття вищої освіти – денна
Мова викладання: українська
Навчальний рік: 2022/2023
Форма підсумкового контролю: залік

Гвоздік Олег Іванович

науковий ступінь: доктор філософських наук
вчене звання: професор
посада: професор
Тел.: 066-289-03-68
E-mail: 2015moloko@gmail.com
Робоче місце: пл. Солом'янська, 1, каб. 811
Профайл викладача:
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=yiaO3y0AAAAJ&hl=uk>

Михайленко Роман Володимирович

науковий ступінь: кандидат філософських наук
вчене звання: доцент
посада: доцент
Тел: 094-906-21-06
E-mail: 6726@ukr.net
Робоче місце: пл. Солом'янська, 1, каб. 811
Профайл викладача:
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LRIP3fcAAAAJ&hl=uk>

Контактний телефон
Електронна адреса
Розклад навчальних занять

Тел.: 249-09-69
E-mail: k014@naiau.kiev.ua
Робоче місце: каб. 811

Консультації

Очні:
(відповідно до графіка консультацій науково-педагогічних працівників кафедри) з 14:00 до 16:30
Онлайн:
електронною поштою, пн-пт з 9:00 до 16:00

Сторінка дистанційного курсу

<https://dn.naiu.kiev.ua/course/view.php?id=4030>

Стислий опис навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є розвиток логічного, критично-орієнтованого мислення як елементу професійної культури фахівця.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

оволодіти категоріально-понятійним апаратом науки логіки; засвоїти значення та межі застосування формально-логічного методу;

- розвинути здатність аналізувати юридичну термінологію, коректно встановлювати зміст правових визначень, логічні підстави правової кваліфікації;

- логічно грамотно складати офіційні документи, будувати свої міркування і знаходити помилки в міркуваннях опонентів;

- конструювати коректну аргументацію взагалі та в правовій суперечці чи при прийнятті правового рішення;

- розпізнавати прийоми маніпулювання з боку співрозмовника і протистояти їм;

- оволодіти культурою дискусії, розрізненням коректних та некоректних її прийомів;

- застосовувати логічні методи у процесі розслідування кримінальних правопорушень;

- будувати слідчі версії з використанням методів логіки;

- визначати логічні наслідки в разі зміни чинності нормативних приписів, правил, умов контракту або фактів справи тощо.

Тривалість – 3 кредити, загальна кількість годин – 90: аудиторних годин – 30, самостійної роботи – 60.

Форми та методи навчання: очна (денна) форма навчання. Методи навчання: бінарні, частково-пошукові; *словесні методи* (лекція, розповідь-пояснення), *наочні* (ілюстрація), *практичні* (репродуктивні, проблемно-пошукові, інтерактивні (дискусія); частково-пошукові, проблемні, дальтон-технологія, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні («мозковий штурм», синектики, Сократів діалог, аналогій, стоп-кадр, ПОПів-формула, дискусія, термінологічний бій, синтез думок), метод ситуацій (ситуація-вправа, ситуація-оцінка, ситуація-проблема, ситуація-ілюстрація), імпульс-повідомлення, незакінчені речення, складання коментованої схеми навчального питання.

Поточний контроль: усне опитування (бліц-опитування, фронтальне опитування); робота за індивідуальними завданнями; тестування; реферативне повідомлення; поняттєвий диктант; групові завдання, що передбачають розв'язання або підготовку проблемних ситуацій.

Підсумковий контроль: проводиться у формі заліку та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою цієї навчальної дисципліни, в терміни, встановлені графіком освітнього процесу. Здобувач вищої освіти вважається допущеним до семестрового контролю з навчальної дисципліни, якщо він виконав усі види робіт, передбачені програмою навчальної

дисципліни. Застосовується 100-бальна шкала оцінювання, а також національна система (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) та система ECTS (A, B, C, D, E, F, FX).

Пререквізити (Prerequisite): Українська мова професійного спрямування.

Постреквізити (Postrequisite): Теорія держави та права, Кримінальне право, Кримінальний процес.

**Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна
Програмні результати навчання («hard skills»)**

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
Для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра зі спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»	
<p>РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки.</p> <p>РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.</p>	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>СК4. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.</p> <p>СК5. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.</p> <p>СК6. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.</p> <p>СК10. Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти.</p> <p>СК11. Здатність до аналізу та оцінки ризиків що впливають на вчинення адміністративних правопорушень та кримінальних злочинів (проступків).</p>

**Перелік компетентностей, розвитку яких сприяє вивчення
навчальної дисципліни («soft skills»):**

- здатність самостійно приймати рішення;
- навички комунікації;
- здатність вирішувати практичні проблеми.

Структура навчальної дисципліни та тематика навчальних занять

Назва теми	Види робіт	Завдання самостійної роботи в розрізі теми
<p>Тема 1. Предмет логіки та її практичне значення (2 год.)</p>	<p>Лекція:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логіка як наука про закони та форми побудови міркувань. 2. Логічна формалізація та переваги її застосування. 3. Практичне значення логіки. 4. Нарис історії логіки. 	<p>Під час лекційного заняття необхідно законспектувати основні положення теми, підготувати план-конспект основних проблем лекції.</p> <p>Навчальні питання для самостійного опрацювання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення логіки як науки. 2. Мислення та мова. 3. Мова як знакова система. Види мов. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вкажіть та проаналізуйте історичні етапи розвитку логічного знання. 2. Визначте роль античної правосвідомості у формуванні логічних теорій. 3. Вкажіть основні підходи до розуміння напрямків взаємодії логіки та права, що існують у сучасній літературі. 4. Охарактеризуйте логіку як галузь наукового знання. 5. Розкрийте історичні взаємозв'язки між логікою і правом. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чи можна ототожнювати смисл термінів «істина» і «правда»? 2. Покажіть взаємозв'язок мислення та мови на прикладах. 3. Наведіть власні приклади імен, котрі мають смисл, але не мають предметного значення. 4. Наведіть один-два приклади: понять, суджень, умовиводів. 5. Назвіть об'єкт, предмет вивчення у науках: філософії, праві та логіці.

<p>Тема 2. Поняття як форма мислення (4 год.)</p>	<p>Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПіВ-формула, дискусія, термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань семінарського заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логіка як галузь наукового знання. Метод формалізації. 2. Загальна логічна характеристика поняття. Відношення між поняттями. 3. Дефініція та логічний поділ поняття. <p>Методичні рекомендації: При вивченні першого питання доцільно виходити з розуміння загальної предметної спрямованості логічної науки на виявлення базових структурних форм мисленого відображення дійсності та законів, яким підпорядковується відношення таких форм у побудові міркувального процесу. Зважаючи ж на те, що дієвість цих законів не залежить від змістовних характеристик думок, логіка ґрунтується на методі формалізації, який дозволяє формувати універсальні (тобто застосовні до будь-яких ситуацій) алгоритмічні правила. Саме їх дотриманням визначається логічна коректність побудови міркувань. Основою підготовки до другого питання є характеристика понять з точки зору їхнього змісту та обсягу: перший складають ознаки, за наявністю яких предмети думки вважаються спорідненими; другий ж являє собою множину самих предметів думки, що охоплюються поняттям. Відповідно, співвідношення обсягів різних понять можна подавати у вигляді колових схем, де кожне коло символізуватиме обсяг одного із розглядуваних понять. Третє питання пов'язане з логічними основами побудови визначень та класифікацій: їх логічною будовою,</p>	<p>Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати питання теми. 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Підготувати реферативні доповіді, есе. 4. Пройти тестування з теми. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте критерії логічної особливості правових понять. 2. Виявіть структурні особливості логічного змісту поняття «злочин». 3. Дайте повну логічну характеристику наступних понять: адвокат, арешт. 4. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів. 5. Розкрийте сутність дефініції (визначення) поняття та роль визначень у праві. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити зміст понять: викладач, здобувач, логіка. 2. Визначити логічний обсяг понять: доцент, порушник, академія. 3. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: поет, капітан, людина. 4. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: підприємець, юрист. 5. Визначити правильність поділу поняття злочину на умисні, злочини через необачність та господарчі. Якщо поділ неправильний, вказати порушені в ньому правила. <p>Теми рефератів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дефініції юридичних понять.
---	--	--

	<p>видами та правилами. Саме засвоєння таких основ забезпечує здатність до обґрунтованого критичного аналізу будь-яких варіантів побудови згаданих логічних процедур з точки зору їх логічної прийнятності. Зокрема, вони фігурують у ролі критеріїв оцінки юридичних дефініцій та класифікацій.</p> <p>Питання та завдання до практичного заняття:</p> <p>1. Застосування логіки понять при схематичному їх співвіднесенні, а також при побудові й оцінці визначень та поділів понять.</p> <p>2. Вирішення практичних завдань.</p> <p>I. Знайти елемент змісту поняття «право» серед таких термінів: «цивільне право», «кримінальне право», «система загальнообов'язкових, формально-визначених правил поведінки», «екологічне право».</p> <p>II. Знайти елемент логічного обсягу поняття «логіка» серед таких термінів: «структура мислення», «діалектична логіка», «форма мислення», «закон правильного мислення».</p> <p>III. Знайти елемент змісту поняття «логіка» серед таких термінів: «діалектична логіка», «формальна логіка», «форма мислення», «теоретична наука».</p> <p>IV. Серед кімнати стоїть чоловік і розглядає чиясь фотографію. «Я ріс у сім'ї один, як перст, один, – каже він. – Але все-таки батько того, хто на фотографії, син мого батька». Кого знято на фотографії?</p> <p>V. Визначити зміст понять: держава, право, логіка.</p> <p>VI. Визначити логічний обсяг понять: юрист, правоохоронний орган, інститут.</p> <p>VII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: громадянин, юридична особа, організація.</p> <p>VIII. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: юрист, студент, спортсмен.</p> <p>IX. Підберіть до поданих понять родові та видові поняття:</p>	<p>2. Застосування логіки понять у юридичній науці.</p> <p>3. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.</p> <p>4. Поняття і слово.</p> <p>5. Право і його вираження.</p> <p>6. Дефініції юридичних понять.</p> <p>7. Застосування логіки понять у юридичній науці.</p> <p>8. Логічний аналіз юридичної термінології нормативно-правового акту.</p> <p>9. Поняття і слово.</p> <p>10. Право і його логічний аспект.</p>
--	--	--

	<p>а) викладач; б) суспільство; в) економіст; г) інститут; д) рослина.</p> <p>Х. Зобразити за допомогою колових схем відношення між поняттями: капітан, офіцер, службовець.</p> <p>Методичні рекомендації:</p> <p>При вирішенні завдань на схематичне співвіднесення понять візьміть до уваги, що обсяг кожного з них охоплює певне коло споріднених об'єктів (предметів, явищ, властивостей, дій, відношень тощо). Отже, обсяги понять можна схематично подавати у вигляді геометричних кіл, кожне з яких символізуватиме множину предметів думки, охоплених тим чи іншим поняттям. Відповідно, взаємне розташування таких кіл задаватиме логічне відношення розглядуваних понять. До прикладу, відношення між поняттями «юрист» і «науковець» можна подати у вигляді перерізу множин, оскільки обсяги цих понять є лише частково сумісними.</p> <p>Що ж стосується завдань на побудову та критичний аналіз визначень та поділів понять, то логічна коректність здійснення згаданих операцій визначається дотриманням відповідних правил їхньої побудови. Скажімо, у визначенні: «Кодекс – це нормативно-правовий документ» не дотримано вимоги співмірності визначуваної на визначаючій частин, оскільки поняття «нормативно-правовий документ» є значно ширшим за обсягом, ніж поняття «кодекс». Тож, попри істинність наведеного твердження, воно не може фігурувати у вигляді дефініції.</p>	
<p>Тема 3. Судження (6 год.)</p>	<p>Лекція:</p> <p>1. Судження як форма думки. Прості судження.</p> <p>2. Складні судження, їх види та семантичні таблиці.</p> <p>Логічні властивості правових норм.</p> <p>Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПів-формула, дискусія,</p>	<p>Під час лекційного заняття необхідно законспектувати основні положення теми, підготувати план-конспект основних проблем лекції.</p> <p>Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно:</p> <p>1. Опрацювати питання теми.</p>

	<p>термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань до семінарського заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Судження як форма мислення. Судження і речення. 2. Прості судження, їх склад і види. Способи утворення складних суджень за допомогою логічних сполучників. 3. Семантичні таблиці (таблиці істинності). <p>Методичні рекомендації: При опрацюванні першого питання треба насамперед звернути увагу на те, що, на відміну від понять, судження є не іменами певних класів предметів чи явищ, а виражають деякий стан речей: або зв'язок між поняттям про предмет думки та поняттям про його ознаку (прості судження), або логічні відношення між такими зв'язками (складні судження). Тож, в залежності від того, чи відповідає зміст суджень дійсному станові речей, судження характеризують як істинні або хибні. Оскільки судження являють собою логічну форму вираження, зокрема, й правових норм, логіка суджень застосовна також до аналізу останніх в плані їх відповідності логічним умовам раціональності.</p> <p>Основним моментом другого питання є вивчення будови простих суджень з таких елементів, як суб'єкт, предикат, зв'язка і квантор. Це дозволяє звести нескінченну множину змістовних варіантів побудови таких суджень всього лише до чотирьох структурних форм. Логічні відношення між такими формами задаються схемою логічного квадрату, сторони й діагоналі якого символізують залежності істинності чи хибності одних видів простих суджень від істинності чи хибності інших. При цьому згадані відношення не залежать від змісту понять, з яких ці судження побудовані, а, отже, можуть бути покладені в основу алгоритмізації аналітичних процедур.</p> <p>При вивченні третього питання варто зосередити увагу насамперед на</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Зробити реферативні доповіді, підготувати есе. 4. Пройти тестування з теми. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як формалізувати складне судження? 2. За якої умови складне судження може вважатися законом логіки? 3. Визначити ознаки, що відрізняють правові норми від інших спонукально-регулятивних приписів. 4. Визначити основні елементи структури правової норми. 5. Проаналізувати логічні властивості правових норм. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. За допомогою таблиць істинності визначте, чи завжди буде істинною така формула: $A \rightarrow B \equiv A \wedge B$. 2. За допомогою таблиць істинності визначити статус формули: $((A \vee B) \rightarrow B) = A$. 3. Наведіть приклад єднального судження. 4. Визначте, за яких умов значення сильної та слабкої диз'юнкції не співпадатимуть. 5. Визначити вид складного судження та напишіть його формулу: <i>Якщо вона вивчить тему, то отримає відмінно.</i> <p>Теми рефератів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка суджень як форми відображення дійсності. 2. Норма права як судження. 3. Модальні висловлювання у галузі права.
--	---	---

	<p>розумінні змісту функціональних вимог, що виражаються логічними сполучниками. Саме дотриманням чи порушенням таких вимог визначається істинність або хибність складних суджень. В іншому разі не буде зрозумілим, чому саме у кожному випадку комбінування логічних значень змінних складне судження визнається істинним чи хибним.</p> <p>Питання та завдання до практичного заняття:</p> <p>1. Методика формалізації простих та складних суджень. Вирішення практичних завдань.</p> <p>I. У наведених прикладах виберіть речення, які не виражають судження:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Держава – основний інститут політичної системи суспільства. 2) Тиха українська ніч! (М.В. Гоголь) 3) Пограбування – умисний злочин. 4) Поховайте та вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кров'ю волю окропіте! (Т.Г. Шевченко) <p>II. Визначити структуру і формулу атрибутивного судження.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Жодне кримінальне правопорушення не повинне залишитися нерозкритим. 2) Скарби Києво-Печерської лаври є державним надбанням. <p>III. Визначити вид складного судження та його складові частини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Виготовлення фальшивих грошей або цінних паперів відноситься до тяжких кримінальних правопорушень. 2) Вирок не може бути залишений в силі, якщо об'єктивність свідчень викликає сумніви. 3) До іспитів здобувачі допускаються лише у випадку, якщо вони складуть заліки. <p>IV. Виразити у символічній формі такі складні судження.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Якщо сукупність доказів, що розглядається у судовому засіданні, не переконала суддів у винності або невинності підсудного, то ними може бути прийняте рішення про відправлення цієї справи на дослідження. 	<p>4. Актуальні проблеми стандартизації мови правової науки.</p> <p>5. Контроль логічного взаємозв'язку тверджень у процесі допиту.</p> <p>6. Основні різновиди логічного зв'язку простих висловлювань у рамках складних суджень.</p> <p>7. Кон'юнкція як вимога одночасної істинності висловлювань.</p> <p>8. Диз'юнкція як заборона одночасної хибності альтернативних суджень.</p> <p>9. Імплікація як вираження умовного зв'язку (зв'язку між достатньою та необхідною умовою).</p> <p>10. Еквіваленція (тотожність) як двосторонній (симетричний) умовний зв'язок. Принципи формалізації складних суджень.</p>
--	---	---

2) Якщо особа порушує норму, що містить кримінально-правову заборону, то вона вступає у кримінально-правові відносини з державою.

3) За карним правом помилка може бути або фактичною, або юридичною.

V. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження:

«Якщо підозрюваний має алібі, то він непричетний до кримінального правопорушення».

VI. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження:

«Якщо свідчення свідка не є істинними, то вони є хибними».

VII. Вказати формулу, яка виражає логічну структуру такого судження:

«Підсудний може бути винним чи невинним».

VIII. Чи можуть бути загальноствердні та загальнозаперечні судження одночасно хибними?

IX. Чи знаходяться частковоствердні судження у відношенні підпорядкування із загальноствердними судженням?

X. Чи є складним судження «Злочин вчинено Т. або А.»?

Методичні рекомендації:

При формалізації простих суджень потрібно спочатку визначити їхні терміни (суб'єкт та предикат). Потім, зважаючи на їх ствердний чи заперечний характер за якістю та загальний або частковий характер за кількістю, побудувати формули розглядуваних суджень.

Формалізуючи складні судження, треба визначити кількість простих суджень, з яких вони складаються; позначити кожне з них певною літерою, відволікаючись від їх внутрішньої будови та розставити відповідні логічні сполучники між цими буквами (відповідно до типу відношень між простими судженнями в структурі складного судження). Тим самим буде отримано логічну формулу аналізованого судження.

<p>Тема 4. Закони логіки висловлювань (4 год.)</p>	<p>Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПів-формула, дискусія, термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань до семінарського заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика логічного закону. 2. Способи виявлення законів логіки за їх формальною структурою. 3. Принципи правильного мислення та основні закони традиційної логіки висловлювань. <p>Методичні рекомендації: При вивченні першого питання треба пригадати, що загалом закони – це принципи зв'язків та відношень, котрі є універсальними для певної сфери явищ. Коли ж йдеться, зокрема, про закони логіки, то маються на увазі універсальні принципи міркування, що, відповідно, є застосовними до будь-яких міркувальних ситуацій. Тож логічні закони є критеріями розрізнення прийнятних та неприйнятних з позиції логіки міркувань. Подібним чином, юридичні закони є універсальними підставами розмежування правомірної та протиправної поведінки. При цьому, звичайно ж, юридичні норми мають узгоджуватися з логічними, оскільки останні задають принципові основи раціональності будь-яких людських дій. В контексті підготовки до другого питання важливо вміти визначати та обґрунтовувати закономірні судження за їх формальною структурою. Для цього треба застосувати отримані при вивченні попередньої теми навички формалізації суджень та складання для побудованих формул таблиць істинності. Якщо за будь-яких значень змінних формула виявиться істинною, то вона вважатиметься універсальною, а, отже, законом логіки. При вивченні третього питання</p>	<p>Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати питання теми. 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Зробити реферативні доповіді, підготувати есе. 4. Пройти тестування з теми. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте, яку специфіку має втілення загальних логічних вимог в юридичному мисленні. 2. Встановити в якому сенсі в юридичній сфері є припустимими логічні суперечності. 3. Проаналізуйте особливості вирішення проблеми достатності та необхідності підстав в юридичній галузі. 4. Охарактеризуйте закони логіки та юридичне мислення. 5. Розкрийте основні логічні критерії раціональності мислення. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Встановити, які закони логіки будуть порушені, якщо: 1) твердження «Т. вчинив злочин» обґрунтовується такими аргументами: «Т. нещодавно звільнився із місць позбавлення волі» та «У Т. немає алібі». 2. Навести приклади порушення закону несуперечності. 3. Навести приклади порушення закону тотожності. 4. Навести приклади порушення закону виключеного третього. 5. Навести приклади порушення закону достатньої підстави.
---	---	--

потрібно встановити залежність між чотирма основними законами логіки та чотирма принципами правильного (раціонального) мислення – визначеністю, несуперечливістю, послідовністю та обґрунтованістю.

Питання та завдання до практичного заняття:

1. Техніка табличного обґрунтування логічних законів.

Вирішення практичних завдань.

I. Чи можна вважати логічним законом вираз?

$$((A \vee B) \wedge \bar{B}) \rightarrow A.$$

II. Чи можна вважати логічним законом вираз?

$$(A \vee B) \leftrightarrow (A \rightarrow \bar{B}) \wedge (A \vee B).$$

III. Чи можна вважати логічним законом вираз?

$$((C \rightarrow D) \wedge C) \rightarrow D.$$

IV. Визначити, який закон логіки виражено у статті: «Розгляд кримінальної справи у суді провадиться лише у відношенні до обвинувачуваних і тільки за тим обвинуваченням, за яким їх віддано до суду».

V. Встановити, який закон логіки буде порушено, якщо при обґрунтуванні істинності судження «К. дасть правдиві свідчення» насправді ми обґрунтуємо судження «К. завжди був чесною людиною».

VI. Навести приклади порушення законів тотожності, виключеного третього, несуперечності та достатньої підстави.

VII. Чи виражає формула $((S \rightarrow T) \wedge S) \rightarrow T$ закон достатньої підстави?

VIII. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:

$$A \leftrightarrow B \equiv ((A \vee B) \wedge (B \vee A)).$$

IX. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:

$$A \leftrightarrow B \equiv ((A \rightarrow B) \wedge (B \rightarrow A)).$$

X. За допомогою таблиць істинності (семантичних таблиць) визначити, чи є логічним законом формула:

$$A \wedge A \equiv A.$$

Теми рефератів:

1. Принципи визначеності та послідовності мислення та їх вираження у законі тотожності.
2. Закон виключеного третього та бівалентна семантика традиційної логіки
3. Значення логічних законів для кваліфікації злочинів.
4. Використання закону несуперечності при побудові логічних «детекторів брехні».
5. Принцип обґрунтованості та його вираження у законі достатньої підстави.
6. Закони логіки та юридичні закони.
7. Співвідношення між законами та принципами логіки.
8. Роль законів логіки в юридичній науці та практиці.
9. Античні витoki класичної та сучасної логіки.
10. Дотримання законів логіки як необхідна умова ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

	<p>Методичні рекомендації: Визначення логічних законів за формальною структурою висловлювання передбачає спершу формалізацію останнього, тобто подання його логічної структури у вигляді формули логіки висловлювань. Потім для цієї формули будують семантичну таблицю, на вході якої задаються всі можливі комбінації істиннісних значень змінних, що входять до цієї формули. Подальші стовпчики такої таблиці призначені для знаходження значень всіх елементарних підформул (що містять не більше одного сполучника), а останній стовпчик – для окреслення значень усієї формули. Якщо на виході таблиці буде встановлено, що формула є істинною за будь-яких значень змінних, то вона є логічним законом. У разі ж наявності хоча б одного набору значень змінних, за якого ця формула буде хибною, вона не відноситься до законів логіки.</p>	
<p>Тема 5. Умовивід як форма мислення (6 год.)</p>	<p>Лекція: 1. Загальна характеристика умовиводу. 2. Види умовиводів. Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПів-формула, дискусія, термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань до семінарського заняття: 1. Умовивід як форма мислення, його структура та види. 2. Умовно-категоричний і розділово-категоричний силіогізми. 3. Система натурального виводу логіки висловлювань.</p> <p>Методичні рекомендації: Насамперед, слід зрозуміти, що умовивід являє собою логічну форму мислення, яка передбачає отримання певних висновків із наявних підстав (засновків). При цьому правильними вважаються лише так звані демонстративні умовиводи, які дають</p>	<p>Під час лекційного заняття: законспектувати основні положення теми. Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно: 1. Опрацювати питання теми. 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Підготувати реферативні доповіді або есе. 4. Пройти тестування з теми. 5. Складання словника категоріально-поняттєвого масиву з теми навчальної дисципліни.</p> <p>Завдання для самостійного вивчення: 1. Розглядаючи технологію практичного використання натурального числення висловлювань у царині права, зокрема, аналізуючи методику застосування правил виводу для ефективної побудови міркувань, визначити від чого</p>

<p>на виході однозначні логічні висновки щодо аналізованих ситуацій. Також варто розрізняти дедуктивні та індуктивні умовиводи, умовиводи за аналогією.</p> <p>За типологією суджень, на основі яких побудовано умовиводи, останні поділяють на категоричні, умовно-категоричні та розділово-категоричні силогізми. Перші складаються лише з категоричних суджень, другі – з умовних та категоричних, треті – з розділових та категоричних. При цьому треба розуміти, чому одні з модусів таких силогізмів є правильними, а інші – неправильними.</p> <p>При побудові висновків у системі натурального виводу логіки висловлювань суттєвим моментом є те, що у разі отримання із формалізованих засновків ствердного висновку щодо певної змінної, то гіпотеза, позначувана цією змінною вважатиметься доведеною. Якщо ж стосовно неї отримується заперечний висновок, вона буде спростованою наявними засновками. Нарешті, за умови неможливості отримати ні ствердного, ні заперечного висновку про цю гіпотезу, наявні підстави можна визнати недостатніми для доведення чи спростування даної гіпотези.</p> <p>Питання та завдання до практичного заняття</p> <p>1. Принципи та способи побудови міркувань в системі натурального виводу логіки висловлювань. Вирішення практичних завдань.</p> <p>I. Чи можна віднести такі умовиводи до демонстративних?</p> <p>1) Деякі мешканці даного селища – члени злочинної організації С. Отже, всі члени злочинної організації С мешкають у даному селищі.</p> <p>2) Будь-яке непряме доведення передбачає використання закону виключеного третього. Запропоноване доведення не є непрямим доведенням. Отже, запропоноване доведення не передбачає застосування закону виключеного третього.</p>	<p>залежить вибір способу побудови виводу (здійснювати його у формі прямої чи непрямой дедукції).</p> <p>2. Визначте, яким чином апелювання до більш строгої мови та технічних засобів логічних числень дозволяє вирішити ряд так званих «парадоксів природномовного міркування».</p> <p>3. Проаналізуйте ефективні алгоритми оцінки прийнятності гіпотез та свідчень, існуючі в сучасній логіці.</p> <p>4. Розкрийте роль умовиводів у правотворчій та провозастосовчій діяльності.</p> <p>5. Охарактеризуйте індуктивні умовиводи та їх використання на практиці.</p> <p>Практичні завдання:</p> <p>1. Навести приклад розділово-категоричного умовиводу і визначити його формулу.</p> <p>2. Встановити вид складного умовиводу, його модус, записати символічною мовою (мовою логіки висловлювань) та визначити коректність: “Резолюцію ухвалюють тоді, коли за неї голосує більшість депутатів. За резолюцію не проголосувало більшість депутатів. Отже, резолюцію не ухвалено”.</p> <p>3. Навести приклад умовно-категоричного умовиводу і визначити його формулу.</p> <p>4. Проведіть повний аналіз структури силогізму (найдіть терміни, визначте фігуру та модус): деякі з людей Шелленберга працювали на Мюллера. Більшість з тих, хто працював на Мюллера не довіряли один одному. Отже, деякі люди Шелленберга не довіряли один одному.</p>
---	---

	<p>II. Встановити, чи можна віднести такий умовивід до демонстративних: якщо Гавриш є слідчим, то він – юрист; якщо людина – юрист, то вона має юридичну освіту; якщо людина має юридичну освіту, то це означає, що вона вивчала кримінальне право; якщо А. вивчав кримінальне право, то він кваліфіковано визначить порушення правової норми. Отже, якщо Гавриш є слідчим, то він кваліфіковано визначить порушення правової норми.</p> <p>III. Дати логічний аналіз такого умовиводу: Всі здобувачі академії повинні знати логіку. Шапоренко – здобувач академії.</p> <hr/> <p>Шапоренко повинен знати логіку.</p> <p>IV. Чи може висновок у випадку аналогії бути істинним судженням?</p> <p>V. Чи може висновок у випадку неповної індукції бути істинним судженням?</p> <p>VI. З поданих засновків отримати категоричні висновки: Вчинено кримінальне правопорушення. Затримано чотирьох підозрюваних – Аношин, Вилков, Семак і Дробаха. Отримано таку інформацію: (1) якщо Аношин має алібі, то або Вилков також непричетний до справи, або Семак винен; (2) правильним є хоча б одне з двох – Дробаха винен або Аношин має алібі; (3) якщо Вилков винен, то Дробаха поза підозрою; (4) було доведено причетність до справи Вилкова. Встановити, хто винен, а хто – ні.</p> <p>VII. Вчинено кримінальне правопорушення. Затримано чотирьох підозрюваних – Грицик, Бабчук, Артюх і Довганюк. Отримано таку інформацію: (1) якщо винен хоча б один з двох – Грицик чи Бабчук, то Артюх брав участь у вчиненні кримінального правопорушення; (2) з двох підозрюваних – Бабчук чи Довганюк – хоча б один обов'язково винен; (3) алібі Грицика – достатня підстава для того, щоб зняти підозри з Артюха; (4) Довганюку вдалось</p>	<p>5. Навести приклад умовно-розділового умовиводу і визначити його формулу.</p> <p>Теми рефератів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Демонстративність умовиводу як логічна підстава судового вироку. 2. Роль умовиводів у правозастосовчій діяльності. 3. Принципи формалізації дедуктивного виводу. 4. Роль та межі міркувань за аналогією у правовому пізнанні та юридичній практиці. 5. Методи дедуктивного контролю логічної коректності міркувань в інтелектуальній практиці правоохоронця. 6. Формалізація мислення від античних часів до епохи кібернетики. 7. Можливості використання сучасної логіки як засобу оптимізації слідчої діяльності. 8. Умовивід та логічне слідування. 9. Логічний аналіз операцій мислення. 10. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) вивід.
--	---	--

обґрунтувати свою непричетність до справи. Хто винен, а хто – ні?

VIII. Отримано таку інформацію: (1) правильним є принаймні одне з двох – що Корнієнко має алібі, або що злочинцями є Войтенко і Калашник; (2) якщо Корнієнко має алібі, до винен Крамар; (3) якщо Войтенко причетний до справи, то Крамар не має до неї відношення; (4) встановлено винність Войтенка. Визначити винних і невинних.

IX. Вивести висновок (якщо це можливо):

$A \vee B$

B

_____

?

X. Вивести висновок (якщо це можливо):

$A \rightarrow B$

A

_____

?

Методичні рекомендації:

При вирішенні завдань на визначення виду та побудову умовиводу варто задіяти отримані на попередньому семінарі знання стосовно категоричного, умовно-категоричного та розділово-категоричного силогізму, а також їх демонстративних модусів.

При побудові висновків у системі натурального виводу логіки висловлювань суттєвим моментом є те, що у разі отримання із формалізованих засновків ствердного висновку щодо певної змінної, то гіпотеза, позначувана цією змінною вважатиметься доведеною. Якщо ж стосовно неї отримується заперечний висновок, вона буде спростованою наявними засновками. Нарешті, за умови неможливості отримати ні ствердного, ні заперечного висновку про цю гіпотезу, наявні підстави можна визнати недостатніми для доведення чи спростування даної гіпотези.

<p>Тема 6. Логічні основи теорії аргументації (4 год.)</p>	<p>Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПіВ-формула, дискусія, термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань до семінарського заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Доведення як логічна операція, його структура і види. 2. Логічне спростування та його способи. 3. Правила доведення та спростування. <p>Методичні рекомендації: При висвітленні першого питання варто акцентувати увагу на зв'язку процедури доведення з логікою побудови умовиводу. Також слід усвідомити, що розрізнення прямого та непрямого доведення в логіці засноване на безпосередньому чи опосередкованому (через введення припущень) обґрунтуванні тези аргументами. Спростування будується за такою самою логічною схематикою, тільки, на відміну від доведення, тут на базі аргументів має бути отримане не ствердження, а заперечення тези. При цьому воно також може будуватися у прямий чи непрямий спосіб. Правила аргументації є логічними критеріями прийнятності здійснення доведень та спростувань. Тому невідповідність цим правилам є підставою для критики таких процедур. Ці правила висувають логічні вимоги до тези, аргументів та демонстрації, без дотримання яких аргументація не може вважатися раціональною.</p> <p>Питання та завдання до практичного заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Використання схем та правил аргументації при побудові юридичних обґрунтувань. Вирішення практичних завдань. I. Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії В: 	<p>Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати питання теми. 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Підготувати реферативні доповіді або есе. 4. Пройти тестування з теми. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте, якими логічними засобами забезпечується достовірність у процесі доказування. 2. Проаналізуйте види елементарних актів доказування. 3. Визначте, які методи здійснення захисту використані у наведеному прикладі: «Методи здійснення захисту в адвоката А. були іншими, ніж у Б. Він не здійснював глибокий та всебічний аналіз матеріалів справи, недостатньо приділяв уваги висновкам попереднього слідства... а в основу своєї промови поклав особистість підсудного, умови його життя, суб'єктивні мотиви злочину. «Не будуйте вашого рішення на доведеності його вчинку, а загляньте в його душу і в те, що неминуче спонукало підсудного на його образ дій». 4. Які основні характеристики і правила виводу натурального числення висловлювань? 5. Розкрийте співвідношення логічного доведення та юридичного доказування. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити, чи досить таких доказів для доведення тези С: 1) $(A \vee B) \rightarrow C$; 2) $A \wedge B$; 3) $A \vee C$.
---	---	--

<p>1) $A \rightarrow \bar{B}$ та A, 2) $\bar{A} \rightarrow B$ та $\bar{A}$, 3) $A \vee B$ та A.</p> <p>II. Вказати, які аргументи є достатніми для доведення версії A: 1) $A \vee B$ та $\bar{B}$, 2) $A \rightarrow B$ та B, 3) $A \rightarrow \bar{B}$ та $\bar{B}$.</p> <p>III. Вказати, чи можна вважати дане доведення апагогічним: Федорчук – злочинець, його необхідно покарати. Решту злочинців також необхідно покарати.</p> <hr/> <p>Всіх злочинців необхідно покарати.</p> <p>IV. Вказати, чи можна вважати дане доведення розділовим: Жодна держава не обходиться без правових установ. Деякі народи обходяться без правових установ.</p> <hr/> <p>Деякі народи не мають держави.</p> <p>V. Встановіть, чи є коректним таке доведення тези A? 1) $(B \vee C) \rightarrow A$; 2) $\bar{C} \rightarrow D$; 3) $\neg(B \vee D)$.</p> <p>VI. Встановіть, якої помилки припущено при доведенні: «Крадіжка є кримінальним правопорушенням; здирництво не є крадіжкою. Отже, здирництво – це не кримінальне правопорушення».</p> <p>VII. Побудуйте непряме спростування тези T на основі аргументів: 1) $\neg(T \wedge C)$; 2) $\bar{C} \rightarrow A$; 3) $A \underline{\vee} B$; 4) $B \vee C$.</p> <p>VIII. Побудуйте апагогічне доведення тези T, спираючись на аргументи: 1) $B \rightarrow \bar{C}$; 2) $C \vee T$; 3) $A \rightarrow B$; 4) $T \vee A$.</p> <p>IX. Побудуйте пряме доведення тези T, виходячи з таких аргументів: 1) $A \vee (B \underline{\vee} C)$; 2) $A \rightarrow \bar{C}$; 3) $\bar{B} \rightarrow T$; 4) C.</p> <p>X. Побудуйте спростування версії A, користуючись аргументами: 1) $B \rightarrow D$; 2) $A \rightarrow (B \wedge C)$; 3) $\bar{E} \rightarrow \bar{C}$; 4) $\neg(D \wedge E)$.</p> <p>Методичні рекомендації: При вирішенні завдань на побудову доведень та спростувань заданої тези</p>	<p>2. За допомогою приведення вихідних даних до КНФ та скороченої КНФ виведіть прості висновки з наведених засновків: «Є достовірні свідчення: якщо Петренко – злочинець, то свідок Гришко говорить неправду; або Петренко не вчиняв кримінальне правопорушення, або винний Сидоренко; якщо свідок Гришко дійсно говорить неправду, то Сидоренко невинен». Розв'язок формалізуйте.</p> <p>3. Побудуйте спростування версії H, виходячи з наведених доказів: 1) $A \wedge B$; 2) $H \vee B$; 3) $H \rightarrow A$.</p> <p>4. Чи можна вважати версію C доведеною на підставі таких доказів: 1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$.</p> <p>5. Із запропонованих засновків отримайте обґрунтовані висновки: 1) $C \vee D \vee E$; 2) $E \rightarrow D$; 3) $D \leftrightarrow C$; 4) $E \rightarrow C$.</p> <p>Теми рефератів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логічне доведення та процес доказування в кримінальному процесі. 2. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій. 3. Логічні аспекти доказування у цивільному процесі. 4. Логічний аспект аналізу судових доказів. 5. Методи аргументації у судових дебатах. 6. Логічний аспект аналізу доказової бази. 7. Методи аргументації у судових дебатах. 8. Логічні методи виявлення та усунення помилок та хитрощів у доведенні та спростуванні. 9. Причини виникнення і
---	---

	<p>скористайтесь правилами демонстративних умовиводів.</p> <p>Для встановлення виду аргументації залучіть попередньо отримані знання про логічну будову прямого, апагогічного та розділового доведення чи спростування.</p> <p>При вирішенні ж завдань на встановлення коректності аргументаційних процедур варто застосувати логічні правила аргументації у якості критеріїв такої коректності.</p>	<p>способи уникнення парадоксальності аргументації.</p> <p>10. Значення логічної теорії аргументації в теорії доказів у кримінальному (цивільному) процесі.</p>
<p>Тема № 7. Логіка побудови та перевірки версій (4 год.)</p>	<p>Семінарське заняття: індивідуальні та групові опитування; методи частково-пошукові, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні ("мозковий штурм", ПОПіВ-формула, дискусія, термінологічний бій), імпульс-повідомлення, суперечливі поняття, незакінчені визначення, складання коментованої схеми навчальних питань до семінарського заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Логічна характеристика гіпотези й версії як форм вірогідного знання. 2. Основні етапи побудови версії. 3. Верифікація та фальсифікація версій: логічна спільність з аргументацією наукових гіпотез і особливості юридичного доказування. <p>Методичні рекомендації:</p> <p>При підготовці першого питання зосередьтеся на головних відмінностях між версією та науковою гіпотезою. Адже формулювання, оцінка та перевірка першої має не лише логічні виміри прийнятності, але й юридичні. Розглядаючи основні етапи побудови версії, потрібно чітко розрізняти емпіричний та теоретичний рівні такої побудови.</p> <p>Нарешті, при вивченні третього питання варто виходити з спільних та відмінних рис наукового доведення та процесуального доказування. В контексті останнього логічні виміри раціональності доповнюються юридичними рамками здійснення доказових процедур.</p>	<p>Готуючись до семінарського / практичного заняття необхідно:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати питання теми. 2. Виконати завдання для самостійної роботи та практичні завдання з теми. 3. Підготувати реферативні доповіді або есе. 4. Пройти тестування з теми. <p>Завдання для самостійного вивчення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яка специфіка версії в досудовому розслідуванні? 2. У чому полягає систематизація огляду версій за допомогою диз'юнктивних нормальних форм. 3. Проаналізуйте основний дедуктивно-логічний спосіб огляду та оцінки наслідків і гіпотез за допомогою нормальних форм та можливості його використання для побудови версій у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень. 4. Охарактеризуйте пряму фальсифікацію версії. 5. Охарактеризуйте непряму фальсифікацію версії. <p>Практичні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. При розслідуванні кримінального правопорушення було одержано такі свідчення: (1) співучасниками кримінального

<p>Питання та завдання до практичного заняття:</p> <p>1. Можливості використання інструментарію сучасної логіки при побудові, оцінці та перевірці слідчих версій. Вирішення практичних завдань. I. До крадіжки, що розслідується, були причетні тільки троє – А, В і С. Крім того, відомо, що дану крадіжку неможливо вчинити комусь із них самотійно, без допомоги хоча б одного з решти підозрюваних. При цьому, якщо учасником кримінального правопорушення був С, то йому обов'язково "асистував" А або В, або вони обидва; якщо співучасниками були В і С, то повинен був брати участь у злочинному діянні також А, а спільна участь А і В – достатня підстава для притягнення до відповідальності С. Хто з підозрюваних обов'язково був причетним до крадіжки, а хто – ні? II. Якщо загальна версія А правильна, то повинна також підтвердитись часткова версія С (але не навпаки). Якщо версія В хибна, то з необхідністю істинною повинна бути версія А. Нарешті, відомо, що або версія С істинна, або версія В хибна. Яка з версій є обґрунтовано істинною? III. Чи тотожні гіпотеза та версія у відношенні їх логічної природи? IV. Яка з версій А, В чи С може обґрунтовано вважатися істинною, коли відомо, що: (1) версію А можна прийняти, якщо і тільки якщо підтвердиться припущення В; (2) у разі спростування версії С справедливою можна вважати версію D; (3) версії А і С не можуть бути одночасно прийнятними, але неодмінно одна з них повинна підтвердитися; (4) виявлено несумісність версії D з наявними фактами. Розв'язок формалізуйте. V. Чи використовується дедукція при побудові версій? VI. Чи пов'язане використання типових версій у розслідуванні із застосуванням дедуктивних умовиводів? VII. При розслідуванні кримінального правопорушення було одержано такі свідчення: (1) співучасниками</p>	<p>правопорушення були підозрювані А і В; (2) співучасниками кримінального правопорушення були В і С; (3) кримінальне правопорушення вчинено А і С; (4) ні А, ні В у вчиненні кримінального правопорушення участі не брали; (5) А має алібі, злочинець – С; (6) В – невинний, злочинець – С; (7) В непричетний до кримінального правопорушення, його вчинив А; (8) ні В, ні С не брали участі у вчиненні цього кримінального правопорушення. При співставленні даних свідчень з фактами було з'ясовано, що серед них немає жодного, яке б не суперечило дійсності. Але цих негативних результатів досить для побудови правильної версії. Визначте цю версію. 2. Визначити, яка з версій має підтвердитися за таких умов: 1) $A \vee B \vee C$; 2) $A \rightarrow \bar{D}$; 3) $B \rightarrow \bar{A}$; 4) $A \wedge D$. 3. Якої помилки припущено при доведенні? Версія А є істинною, оскільки вона логічно впливає із свідчень свідка В; зазначеному свідкові, у свою чергу, можна довіряти, оскільки всі його заяви узгоджуються з версією А. 4. Версію С можна вважати доведеною на підставі аргументів: 1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$. 5. Чи можна вважати версію С доведеною на підставі таких доказів: 1) $A \rightarrow C$; 2) $B \vee A$; 3) $D \rightarrow B$; 4) $A \rightarrow D$.</p> <p>Теми рефератів:</p>
--	---

<p>кримінального правопорушення були підозрювані А і В; (2) співучасниками кримінального правопорушення були В і С; (3) кримінальне правопорушення вчинено А і С; (4) ні А, ні В у вчиненні кримінального правопорушення участі не брали; (5) А має алібі, злочинець – С; (6) В – невинний, злочинець – С; (7) В непричетний до кримінального правопорушення, його вчинив А; (8) ні В, ні С не брали участі у вчиненні цього кримінального правопорушення.</p> <p>При співставленні даних свідчень з фактами було з'ясовано, що серед них нема жодного, яке б не суперечило дійсності. Але цих негативних результатів досить для побудови правильної версії. Визначте цю версію.</p> <p>VIII. Визначити, яка з версій має підтвердитися за таких умов: 1) $A \vee B \vee C$; 2) $A \rightarrow \bar{C}$; 3) $B \rightarrow \bar{A}$; 4) $B \vee C$; 5) $C \rightarrow A$.</p> <p>IX. Наведіть приклад індуктивного способу висунення версії.</p> <p>X. Встановити, який логічний метод лежить у підґрунті такої версії: «На місці крадіжки з квартири Колоса не знайдено слідів пошкодження замка і відбитків пальців; з квартири зникли лише гроші та коштовності, а дорога апаратура і посуд залишилися на місці. На місці крадіжки з квартири Катревича у сусідньому кварталі наступного дня теж не знайдено слідів пошкодження замка і відбитків пальців; з квартири зникли лише гроші та коштовності, а дорога апаратура і посуд залишилися на місці. Отже, крадіжки з обох квартир могла вчинити одна й та ж особа (або одна й та ж злочинна група).</p> <p>Методичні рекомендації: В основі методики вирішення запропонованих завдань лежать принципи та правила побудови демонстративних умовиводів. Якщо із попередньо формалізованих доказових підстав за згаданими правилами можна буде отримати ствердження висунутої версії, то її можна буде вважати доведеною. У разі отримання заперечного висновку про цю версію</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Роль гіпотез у науковому пізнанні. 2. Версія як різновид гіпотези. 3. Структура версії та критерії прийнятності версій. 4. Логічні аспекти слідчої версії. 5. Логічні критерії вибору конкуруючих правових гіпотез та слідчих версій. 6. Логічні засоби дослідження версій. 7. Основні логічні методи верифікації та фальсифікації версій. 8. Логічні чинники оптимізації розслідування кримінальних правопорушень. 9. Логіка організації слідчого експерименту як засобу перевірки версій. 10. Логічні аспекти огляду місця кримінального правопорушення.
---	--

	вона буде спростованою. Якщо не вдасться зробити ні того, ні іншого, то наявні докази слід визнати недостатніми.	
--	--	--

Основні інформаційні джерела

1. Вандишев В.М. Логіка. Основні поняття і принципи: навчальний посібник. К: вид-во «Кондор», 2016. 300 с.
2. Гнатюк Я.С. Некласична логіка: навч. посіб.: Курс лекцій із практикумом // МОН України., Держ. ВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 191 с.
3. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. К.: Центр учбової літератури, 2019. 452 с.
4. Конверський А.Є. Сучасна логіка: класична та некласична: підручн. Київ, 2020. 294 с.
5. Конверський А.Є. Логіка: підручн. для студ. юрид. фак-тів. 8-е вид. Київ. нац. ун-т. Київ: ЦУЛ, 2022. 352 с.
6. Логіка для правознавців: навч. посіб. / [О. О. Бандура, О. І. Гвоздік, В. М. Кравець, Р.В. Михайленко та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 144 с.
7. Логіка : підручник. 2-ге вид., виправлене / А. Є. Конверський. К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.
8. Логіка: Навчальний посібник / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, І. С. Матвієнко. К.: Вадекс, 2020. 370 с.
9. Мозгова Н.Г. Логіка: навч. посіб.для студ. ВНЗ. Київ: Каравела, 2011. 247 с.
10. Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація: [монографія]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 303 с.

Технічне обладнання та програмне забезпечення навчальної дисципліни

Програми та силабус навчальної дисципліни, мультимедійна система з можливостями візуальної презентації навчальних матеріалів у вигляді слайдів та аудіо-/відео-, тексти лекції, навчально-методичні матеріали на офіційному вебпорталі НАВС у розділі «Дистанційні курси».

Політика вивчення навчальної дисципліни та оцінювання

Політика щодо термінів виконання та перескладання:

- умови допуску до підсумкового контролю є активна робота під час семінарських та практичних занять; позитивні оцінки з усіх тем навчальної дисципліни; опрацювання більшості з рекомендованих джерел, виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- сума балів поточного контролю має становити не менше 30 балів;

Перескладання тем реалізується у таких формах:

- усне і письмове опитування;
- тестування;
- рецензування відповідей та письмових робіт;
- обговорення проблемних питань;
- написання есе, тез тощо.

Політика щодо академічної доброчесності:

здобувачі вищої освіти мають поважати авторські права та недопущення академічного плагіату в усіх видах наукової, науково-методичної та навчальної діяльності, дотримуватися принципів академічної доброчесності, правил академічної етики, інформаційної культури та підвищення відповідальності за дотриманням норм цитування.

Поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (робот у парах, малих групах), активність під час обговорення питань;
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- письмові завдання (тести, контрольні роботи, есе, реферати);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях.

Політика щодо відвідування:

передбачає систематичне, регулярне оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з усіх тем навчальної дисципліни) за результатами аудиторних занять, самостійної та індивідуальної роботи.

Під час занять здобувачі вищої освіти працюють у такому форматі:

усне опитування

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;

- уміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку й розвитку;

- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

практичні завдання

- уміння застосовувати теоретичні положення у вирішенні проблем;

- уміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Політика вивчення навчальної дисципліни та оцінювання

спрямована на виконання поставленої мети та завдань. Вона ґрунтується на принципах взаємоповаги, доброзичливості, академічній

доброчесності, відповідальності, комунікації для формування фахових компетентностей та духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми, здійснення філософського осмислення актуальних проблем сучасності, усвідомлення свого місця і ролі у суспільстві, визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питання, сутність людини, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах.

Академічна доброчесність. Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення.

Поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (робот у парах, малих групах), активність під час обговорення питань;
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- письмові завдання (тести, контрольні роботи, есе, реферати);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях.

Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідують лекції, семінарські та практичні заняття курсу. Пропуски семінарських і практичних занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Здобувач зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття впродовж двох тижнів з дня пропуску заняття.

Оцінювання результатів навчання

Накопичення балів з тем за усі види робіт								Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60 %</i>								<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Самостійна робота	Залік	
6	8	8	8	8	8	8	6	40	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота

66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

Розробники:

Олег ГВОЗДІК
Віталій КРАВЕЦЬ
Роман МИХАЙЛЕНКО

Силабус схвалено на засіданні кафедри філософії права та юридичної логіки
 Національної академії внутрішніх справ
 протокол від 31 серпня 2022 року, протокол № 1

Завідувач кафедри

Олег ПАВЛИШИН